

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

mm

**Prof. Dr. Mine MENGİ Adına
TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU (20-22 Ekim 2011)
BİLDİRİLERİ**

ADANA-2012

RAMAZANOĞLU AİLESİNDEN BİR OZAN: HASİBE RAMAZANOĞLU

Doç. Dr. Muzaffer SÜMBÜL
Çukurova Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
sumbul.muzaffer@gmail.com

ÖZET: Bu bildiri ile Hasibe Ramazanoğlu konu olarak ele alınmış, Hasibe Ramazanoğlu'nun yaşamındaki bilinmeyen bazı ayrıntılar ve şiirleri üzerinde durulmuştur. Bu bildirinin verileri; literatür taraması, 1993 yılından 2011 yılına kadar yapılan katılarak gözlem, Zeki Nephan ile yapılan derinlemesine mülakat ve belge incelemesi teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Alan araştırması verileri, ailenin özel arşivinde bulunan fotoğraf¹, soy ağacı şeması ve çeşitli belgelerle zenginleştirilmiştir. Ramazanoğlu ailesinin soy kütüğü içinde Hasibe Ramazanoğlu'nun konumu incelenerek, ailenin bu soydan devam eden akrabalık durumunun son hali de ortaya konulmuştur. Ailenin her meslekten önemli mevkilere gelmiş birçok üyesi bulunmaktadır. Hasibe Ramazanoğlu ise doğaçlama şiir söyleme yeteneğiyle ön plana çıkmıştır. Bu çalışma ile Hasibe Ramazanoğlu'nun yazılı kaynaklarda yer almayan şiirleri de gün yüzüne çıkarılmıştır.

ABSTRACT: In this paper Hasibe Ramazanoğlu taken up and Hasibe RAMAZANOĞLU 's subjects's life and poems of some details that were unknown. Data of this paper, literature reiew, since 1993 until now (2011) by participatory observation, in depth interviewes and document review with Zeki Nephan were obtained by using techniques. Field survey data is enriched with family photos in the private archives of family² tree chart, and a variety of documents. Hasibe Ramazanoğlu's position in Ramazanğlu family pedigree was examined and the final version of the lineage of the family has been supported in the ongoing status of kinship. There are many members of the family came to occupy important positions in every profession. With the ability to improvise poetry, singing Ramazanoğlu Hasibe came to the fore. Poems written sources are not included in this study were uncovered.

¹ Fotoğraf, soy ağacı ve mahkeme karar belgesini çalışmada kullanmama izin veren Sayın Zeki Nephan'a sonsuz teşekkür ederim.

² I thank Mr Zeki Nephan for letting me use the photographs, dokument, family tree and court desicions

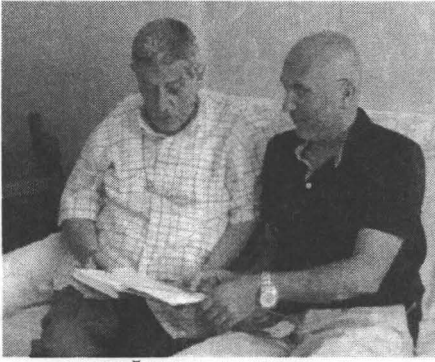
Giriş

Bu bildiri ile Ramazanoğlu ailesinin bir mensubu olan Hasibe Ramazanoğlu konu olarak ele alınmıştır.

Bu bildirinin verileri; literatür taraması, 1993 yılından bu ana (2011) kadar yapılan katılarak gözlem ve Zeki Nephan ile yapılan derinlemesine mülakat teknikleri kullanılarak elde edilmiştir.

Hasibe Ramazanoğlu'na ait şiirlerin varlığını 1990'lı yıllarda Zeki Nephan'dan duymuştum. Bu zaman zarfı içerisinde yeri geldikçe şiirlerden bazılarını Zeki Nephan'dan dinledim.

Yapmış olduğum gözlemlerden elde ettiğim bilgiler ışığında konuyu bu kongrede bir bildiri ile ele almaya karar verdim. Zaman içerisinde Zeki Nephan ile 30 Haziran, 15 Ağustos ve 9 Ekim 2011 tarihlerinde derinlemesine mülakatlar yaptım (Bkz. Fotoğraf 1)

FOTOĞRAF 1: Zeki Nephan ile görüşme.

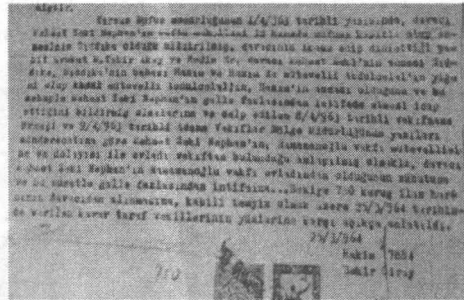
Bu çalışmalardan 30 Haziran görüşmesini, bir adet 90 dakikalık mini dijital videokaset ve 32 adet fotoğraf ile belgeledim. 9 Ekim 2011 tarihinde yaptığım son görüşmeyi de 7 sayfadan oluşan yazılı belge olarak kayıt altına aldım.

Aileye ait yüzlerce fotoğrafı tarayarak bilgisayar ortamına aktardım. Bunların içerisinde bazılarını çalışmada kullandım. Zeki Nephan ailesinin Ramazanoğlu

soyundan geldiğini gösterir mahkeme kararını (Bkz. Fotoğraf 2) da önemli bir belge olarak çalışmaya ekledim.

Bildirinin hazırlanmasında kaynak kişi olarak Zeki Nephan'dan yararlandım. Bunun iki temel nedeni bulunmaktadır.

Birincisi; Hasibe Ramazanoğlu'nun kızı Sıdika Ramazanoğlu (1906-1999) ve torunu Zeki Nephan uzun süre aynı evde yaşamışlardır. Bu yaşam şekli anne-kız ve torun arasında sıkı bir bağ oluşturmuştur. Dolayısıyla Sıdika Hanım, annesinin bir çok şiirinin oluşumuna tanık olmuş, bu şiirleri ezberleyerek ve eski Türkçe yazarak günümüze kadar taşınmasını sağlamıştır. Sıdika hanımın annesinin şiirlerine göstermiş olduğu bu ilgi, küçük oğlu

FOTOĞRAF 2: M Zeki Nephan'ın Ramazanoğlu soyundan geldiğini gösterir

Zeki Nephân'ın da bu şiirlerin farkına varmasını sağlamıştır. Kaynak kişi Zeki Nephân zaman içerisinde bu şiirleri kullanarak benimsemiştir.

İkincisi ise Zeki Zephân'ın bildirinini oluşumunu sağlayacak yeterli belgeye sahip olmasıdır.

Çalışmamda ele alınan tüm şiirler, Sıdıka Ramazanoğlu (Bkz. Fotoğraf 3) tarafından ezberlenen ve Zeki Nephân tarafından yazıya aktarılan varyantlardan oluşmuştur.

FOTOĞRAF 3: Sıdıka Ramazanoğlu 1961 yılında, oğlu M. Zeki Nephân ve gelini Gülay (Albay) Nephân ile.

Çalışmada Hasibe Ramazanoğlu'nun Ramazanoğlu ailesinin soy kütüğü içindeki konumu incelenerek, ailenin bu soydan devam eden akrabalık durumunun son hali de ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Ramazanoğlu ailesinin soy ağacını gösterir bir şemadan yararlanılmıştır (Bkz. Fotoğraf 4). Bu belge Cevat H. Yalı tarafından 1962–1983 yılları arasında hazırlanmış bir soy ağacı dökümüdür.

Cevat Yalı, 12 nesle ait bu soy ağacını, yazılı kaynaklardan, birçok aile üyesinden ve senelerce beraberce yaşadığı kayın validesi Mevhibe Ramazanoğlu'nun bilgilerinden yararlanarak hazırlamıştır. 21 yıllık çalışmanın bir ürünü olan bu soy ağacı, ailenin son dönemde yaşayan bireylerinin geçmiş dönemle bağının kurulması bakımından çok önemlidir. Biz bu soy ağacına Hasibe Ramazanoğlu'nun devamı olan aile bireylerini de ekledik. Böylelikle şiirleriyle takdir toplamış bu değerli şahsiyetin Ramazanoğlu ailesi içindeki yeri de tam olarak gösterilmiş oldu.

Yapmış olduğum literatür taramasında Hasibe Ramazanoğlu'nun bazı kaynaklarda “kadın halk ozanı” olarak yer aldığını gördüm. İnternet ortamında yapmış olduğum taramalarda ise benzer bilgilere rastladım. Hasibe

FOTOĞRAF 4: M. Zeki Nephân Cevat Yalı tarafından hazırlanan soy döküm şemasını inceleniyor.

hanımın adının geçtiği bu sitelerde bir kaynakça gösterilmemiş olması nedeniyle bilgilerin basılı bu kaynaklardan internet ortamına aktarılmış olabileceği kanısına vardım. Çünkü benzer ifadelerin tekrarından oluşan bu bilgilerde de Hasibe hanımın kadın halk ozanı olduğu belirtilmektedir. Ancak bazı sitelerde ise Hasibe Ramazanoğlunun kadın halk şairi olduğu da söylenmektedir. (WW.kenthaber.com) Yapmış olduğum alan araştırmasında ise bu literatür ve internet ortamında yer alan halk ozanı bilgilerini destekleyici veriler elde edilmemiştir (Bu konuda bkz. Artun, 2011; Arı, 1995; Turgut, 1995). Bu farklı iki görüşü değerlendirirken Hasibe Ramazanoğlu'nun bu konuyla ilgili bir şiirinden söz etmek yararlı olacaktır. Hasibe Ramazanoğlu (Bkz. Fotoğraf 5) kendisiyle röportaj yapmaya gelen gazetecilere (Nephan, 1931) şu dörtlülle seslenmiştir;

Deve yükü denklenir
Deveci emeklenir
Seksenlik bir şairden
Ne fayda beklenir

FOTOĞRAF 5: Hasibe Ramazanoğlu (1860-1949).

Bu dörtlülükte görüldüğü üzere Hasibe Ramazanoğlu da kendisini şair olarak adlandırmıştır.

Ramazanoğulları Beyliği 1352-1608

Ramazanoğulları, Oğuzların Üçok kolundan Yüreğir boyuna mensuptur. Bu boy Misis ve Adana yöresinde 1352 yılında aynı adla bir beylik kurmuştur.

Çukurova'nın Memlûklular tarafından fethedilmesinde Üçok Türkmenlerinin büyük yardımlarına istinaden Memlûklular, bu zaferde büyük payı olan Üçoklardan Yüreğir boyunun reisi Ramazan Bey'e Adana Çevresi ile Misis'in idaresini vermişlerdir.

Anadolu beyliklerinin en uzun ömürlülerinden birisi olan Ramazanoğulları Beyliği, kuruluşundan itibaren yarım asır kadar Memlûklular'a tabi olmuş, 1510 yılından sonra ise Osmanlılara tabi olarak yaklaşık bir yüzyıl kadar daha varlığını sürdürmüştür.

I. Ahmet dönemine denk gelen 1609 yılından sonra Adana'nın Haleb'e; Sis ve Tarsus'un da Kıbrıs Beylerbeyliği'ne bağlanmasıyla Ramazanoğulları Beyliği sona ermiştir (Yavuz, 2003: 33).

Hasibe Ramazanoğlu'nun Yaşamı (1860-1949)

Yukarıda kısaca bilgi verilen Ramazanoğlu beyliğini kuran ailenin bir bireyi olan Hasibe Ramazanoğlu, 1860 yılında Adana'da doğmuştur (Bkz. Fotoğraf 6). Yaşamının tamamını Adana'da geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun son ve Cumhuriyet ilk dönemlerinde yaşamıştır. Okuryazar olan Hasibe Ramazanoğlu iyi bir, matematik zekâsına ve genel kültüre sahiptir³.

Hasibe Ramazanoğlu 13 yaşında Hazım Efendi ile evlenmiştir. Hazım Efendi, Ramazanoğlu ailesinden Hacı Abdurrahman Efendi ile Ayşe Hatunun oğludur.

Hasibe Hatun ve Hazım Bey ilk evlendiklerinde Harapbahçe⁴ 'de yaşamaya başlamıştır. Hazım Efendi aşar vergisi (öşür)⁵ toplayarak yaşamını sürdürmüştür. Bir süre sonra vergi sistemi gereği devlete yaptığı ödemeyi köylüden elde edemeyen Hazım Efendi kendine ait tarlaların bir kısmını satmış ve vergi toplama işini bırakmıştır. Daha sonrasında ise geri kalan tarlaları ve Hasibe Ramazanoğlu'na ait tarlaların çiftçiliği ile yaşamını sürdürmüştür (Nephan, 1931).

Hasibe hatunun, Hazım Efendi ile olan evliliklerinden;

- ✓ Müzeyyen,
- ✓ Pakize,
- ✓ Kadriye,
- ✓ Ekrem,
- ✓ Mürşide,
- ✓ Hakkı ve
- ✓ Sıdika adlı yedi çocukları olmuştur.

FOTOĞRAF 6: Hasibe Ramazanoğlu (1860-1949)

Hakkı çok küçük yaşta ölmüştür. Diğerleri ise çeşitli evlilikler yapmışlardır. Hasibe Ramazanoğlunun çocuklarının yapmış olduğu evliliklerden çok sayıda torunları olmuştur (Bkz. Fotoğraf 7). Buna göre;

³ Bu bağlamda torunu Zeki Nephan, küçük bir çocukken ondan Alfred Miller'e ait romanlar dinlediğini ifade etmiştir.

⁴ Harapbahçe; Abidinpaşa civarında bir semt. 1939 yılında İtfaiye binasının da yer aldığı alan.

⁵ Arapça onda bir demek olan öşür, hububattan alınan vergi anlamında kullanılmıştır.

Şer'i hükümlere dayanılarak hububattan onda bir vergi alındığı için bu tabir meydana gelmiştir. Tanzimat'tan sonra hububattan alınan vergi sekizde bire çıkarılmıştır. Öşürün çoğulu Aşar da bu anlamda kullanılmıştır. <http://www.forumacil.com/turk-tarihi/130079-osur-nedir-tarihi-sozluk.html>

Muhtar bey ile evlenen Müzeyyen hanımın;

- ✓ Muhtar,
- ✓ Fatma, Zerrin, Tekin, Mehmet, Aydın ve Ülker adında çocukları olmuştur.

FOTOĞRAF 7: Hasibe Ramazanoğlu 1946 yılında 100 Evler Mahallesinde çekilmiş bu fotoğrafta ailesiyle birlikte. (Ön sıra soldan sağa; Mürside hanımın kızı Demet, Sıdka hanımın oğlu M. Zeki Nephan. Orta sıra Hasibe Ramazanoğlu, Fahrinüsa hanımın kızı Diliek. Arka sıra; Sıdka hanımın kızı Gülten, Sıdka Hanım ve Dileğin babası Mustafa bey.

Hulisi bey ile evlenmiş olan Pakize hanımın ise;

- ✓ Osman, Talat, Sabahattin, Tarık, Cazibe ve Baise adlı altı çocuğu olmuştur.

Ekrem Bey ise Emine, Namiye ve Muammer hanımlar ile üç evlilik yapmış bu evliliklerden on dört çocuğu olmuştur. Buna göre;

Emine hanımın çocuğu Hayrünnisadır. Hayrünnisa hanımdan;

- ✓ Ekrem, Muzaffer, Hasibe ve Candan.
- ✓ Namiye hanımdan ise;
- ✓ Sezai, Ayten, Feyzullah, Nurçin ve Alican.

Muammer hanımdan ise;

- ✓ Fatma, Şule, Haydar, Deniz ve Candan.

En küçük kızı Sıdka Hanım ise Mersin tüccarlarından Ömer Nephan ile evlenmiştir. Bu evlilikten;

- ✓ Fahrinüsa, Gülten, İzzettin ve Zeki adlı dört çocukları olmuştur.

14 yaşında anne olan Hasibe Ramazanoğlu, ilk çocuğunu görüncesine vermiştir. Bu durum görüncesinin çocuğu olmadığı için onların talebiyle gerçekleşmiştir. Daha sonra yaşamı boyunca bir arkadaş gibi yakınlık kurduğu bu çocuğu Müzeyyen hanımdır. O dönemin terbiye anlayışına göre gerçekleşen bu istek toplumsal normların bireyler üzerinde nasıl etkin bir işleve sahip olduğunu gösterir çok hazin bir örnektir. Dolayısıyla bir annenin, hele çocuk yaşta bir annenin yavrusundan ayrılması çok kolay olmasa gerek.

Hasibe Ramazanoğlu, eşi Hazım Beyin ölümü üzerine yaşamını çocuklarının yanında geçirmeye başlamıştır. Küçük kızı Sıdika hanımın evlenerek 1924 yılında Mersin'e yerleşmesiyle, oğlu Ekrem beyle beraber yaşmaya başlar. Büyüksaat civarında iki katlı bir evde atlı üstlü otururlar. Daha sonrasında ise yaşamları Ramazanoğlu konağında geçer (Bkz. Fotoğraf 8). Bu günleri M. Zeki Nephana şöyle anlatır;

“Babamın işleri bozulunca annemle birlikte Mersin'den Adana'ya döndük. O zaman biz Vakıf Sarayında (Ramazanoğlu konağı) oturuyorduk. Dayım bir sebepten İstanbul'a taşınınca nenem yalnız kalmasın diye Tepebağa Akverdilerin evine taşınarak beraber yaşmaya başladık. Bu evde 1946 depremine kadar oturduk.” (Nephana, 1931).

FOTOĞRAF 8: Ramazanoğlu Vakıf Sarayı. Ramazanoğlu beyliği konağının Selamlık bölümünden ibaret olan yapı, suanda Çukurova Üniversitesi Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır.
Kaynak: panoramio.com

Sıdika hanım deprem sonrası 100 evler mahallesine taşınır. Beraberinde Hasibe Ramzanoğlunu da götürürler. O dönemde Numune Mahallesi olarak geçen bu semt, Yapı Kredi bankasınca yaptırılmış olan iki katlı villalardan ibarettir. Kurtuluş mahallesindeki bu konaklama da bir süre sonra sona ermiştir. Aile Reşatbey'e taşınmıştır. Burada oturdukları ev de yine özellikli konutlardandır. Fransız⁶ Pavyon'ları olarak bilenen bu betonarme bina, Ticaret Okulunun karşısındadır. Burası Yahudi Benyeşlere aittir. Bu Fransız Pavyonların sahipleri arasında İbrahim Burduroğlu⁷ ve

⁶ “Benyeşler'in Fransızlar'ın Adana'yı işgal ettikleri zamandan kalma on bir adet pavyonları da vardı. Bunlar da Varlık Vergisi sırasında satıldılar”
http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/adana_yahudileri.pdf 17.10.2011.

Mustafa Özgür'ün olduğu da bilinmektedir. Hasibe Ramazanoğlu bu konutlarda Sıdika Hanım ile beraber 1949 yılında vefat edene kadar oturmuştur.

Hasibe Ramazanoğlu'nun 1860-1949 yılları arasında geçen yaşamına çalışmanın sınırları içerisinde kısa bir bakış yapmış olduk. Hasibe Hanım yaşadığı dönem itibariyle bir çok siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel olay yaşamıştır. Bu olay ve olgulara karşı duyarlı tutumu şiirlerinde net olarak görülmektedir. Biz bunlar üzerinden Hasibe hanımın bakış açısını ortaya çıkartmaya çalıştık. Şiirlerinde özellikle açık sözlülüğü ve eleştirel bakışı çok ön plandadır. Dönemin siyasilerine ve gazetecilerine yazdığı şiirler bunun açık göstergesidir.

Hasibe Ramazanoğlu; özellikle kurtuluş savaşı, Atatürk, Adana ve ailesi ile ilgili bir çok şiiriyle yaşadığı döneme tanıklık etmektedir. Dolayısıyla şiirlerin anlatıldığı olaylarla ilgili kısa açıklamalar verilmiştir. Böylelikle, bazı konuların daha da net olarak anlaşılması amaçlanmıştır.

Bu düşüncelerden hareketle Hasibe Ramazanoğlunun şiirleri, kızı Sıdika Hanımın kaynaklığında, torunu M. Zeki Nephani aracılığıyla aktarılmıştır.

Şiirleri

Hasibe Ramazanoğlu Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'i ilk yıllarında Adana'da yaşamıştır. Adana'nın yaşadığı doğal afetler, savaş ve barış ortamını görmüştür. 1909 Adana Ermeni olayları başta olmak üzere, kurtuluş savaşı ve sonrasını yaşamıştır.

Hasibe Ramazanoğlu Adana'nın Fransız'ların Adana'yı işgal etmesiyle bir de ayrılık yaşamıştır. Hasibe Ramazanoğlu'nun Adana'dan ilk ve tek ayrılışı bu dönemde gerçekleşen Kaç Kaç (Çelik, 2000:118-199) olayı nedeniyle olmuştur.

Kaç Kaç sırasında Suphi Paşa konağına ailenin tüm bireyleri toplanmıştır. Başta Hasibe Ramazanoğlu'nun oğlu Ekrem Bey (Bkz. Fotoğraf 9) olmak üzere, ailenin erkeleri milli mücadeleye katılmıştır. Kadınları ise Hacı Şefika hanımın işliğinde Niğde Bor'a gitmiştir. Burada Nazife hanımın evinde kalmışlardır. Ancak Pakize Hanım, eşi ve iki çocuğu Bor'a gitmemiş, Adana'da kalmıştır. Bu ayrılık Hasibe Ramazanoğlu'nun şiirlerine şöyle yansımıştır;

⁷ O yıllarda CHP İl Başkanı

FOTOĞRAF 9: Ekrem Ramazanoğlu .

Yürüyelim ayak ayak
Atalım düşmana dayak
Biz bu yerin ismini
Cenneti Ala koyak

İrili ufaklı taşları
Uçan kanatlı kuşları
Akan Seyhan'ı geçiyor
Adananın gözyaşları

Neresidir sizin vatanınız!
Aman beni kurtarınız!
Düşman pençesinde kaldım,
Kurudu mu Türk kanınız?

Girdiler memlekete
İtiler bizi öte
Unutulmaz bir iyilik
Yaptın Paşam millete

Ağlayım mı durayım mı?
Dizlerime vurayım mı?
Adananın haberini
Uçan kuştan sorayım mı?

Düşmanın zulmünden korktum
Ben bu tatlı candan bıktım
Çifte kumrulu yavrumu
Adana'da koydum çaktım

Adana'yı Fransızların işgaline yönelik başka bir şiirde ise konu şöyle dile getirilmektedir;

Adananın ovasını
Zümrüt sandım simasını
Kolay mı sandın Fransız
Bu yurdun alınmasını

Dalga dalga nakışını
Engin yüksek yokuşunu
Kan ağlıyor zannederim
Seyhan senin akışını

Varsa sözlerimde yalan
Olsun gazeteye ilan
Ceddiniz Ramazanoğlu
Adana'yı evvel alan

Uyuma gözüm uyuma
Kör olursun yuma yuma
Uyumak zamanı geçti
Düşman geldi uçuruma

Hayranım vatan adına
Koşuşalım imdadına
Zindanlar içinde kalmış
Çıkar Allahım aydına

Suphi Paşa, Hasibe Ramazanoğlu' nun kız kardeşi Sıdika Ramazanoğlu' nun eşidir. Suphi paşanın ölümü onu fazlasıyla etkilemiştir. Bu olay üzerine duygularını söyle ifade etmiştir;

Buldu arayı arayı
Bağla başına karayı
Lokman gelse kovuşturmaz
Hacım sendeki yarayı

Çalınanlar ince saz mı?
Çırpınanlar ördek kaz mı?
Düğünün oluyor Paşam
İnsan biraz uyanmaz mı?

Misafir hanene doldu
Bilmem Paşam sana ne oldu
Ne derin uykuya daldın
Uyan artık sabah oldu

Suphi Paşayı gömdünüz mü?
Melul mahsun döndünüz mü?
Saltanatı ünü şanı
Esen yeke verdiniz mi?

Hasibe Ramazanoğlu, kızı Müzeyyen hanımın eği Muhtar Gücümün ölümü üzerine duygularını şöyle ifade etmiştir;

Yiğit olanları ecel seçer mi?
Taze fidanları bıçkı biçer mi?
Vatan millet pehlivanı muhtarım
İnsan böyle çabuk göçer mi?

Müzeyyenim sen yalnız kalaman
Bu ağıydın arkasını alaman
Kanatlınsan bu dünyayı dolaşsan
Bu gidenin arkasını bulaman

Hani Muhtar hani nerde ne oldun
Boşalmış topraklar içine doldun
Güvenilmez bu dünyanın işine
Ektiğin çiçekler açtı sen soldun

Pek yaman mı idi derdin
Serini yerlere serdin
Ben arkanda Sıdıkcacığım
Dağ gibi dururum derdin

Ben girince kırk üç yaşıma
Acımadın gözden akan yaşıma
Haziranın on yedinci gecesi
Sam yelleri esti başıma

Kader düşünce güllere
Figan başlar bülbüllere
Parçalansan Fatmacığım
Geçmez daha baban ele

Mehmetciğim dershaneye girdin mi?
Yanılmadan imtihanı verdin mi?
Haziranın on yedisi gecesi
Karış kuruş rüyalar gördün mü?

Koştur Mehmetciğim koştur
Çırpınanlar sanma kuştur
Babacığıma kavuşacam
Verdiğin emekler boştur

Mini mini küçük Ülker
Vatan nerde boyun bükür
O sürmeli gözlerinden
Acı acı yaşlar döker

Hasibe Ramazanoğlu aile bireyleriyle ilgili de çeşitli şiirler yazmıştır. Torunu İzzettin Nephana'a şöyle sesleniyor;

Girdin yedi yaşına

Yem verdin mi kuşuna

Akşam oldu İzzettin

Çek yorganı başına

Torunu Fahrinüsa Hanım, ninesi Hasibe Ramazanoğlu'ndan kendisi için bir şiir söylemesini (Nephana, 1931) istiyor. Bunun üzerine Hasibe Ramazanoğlu torununa şöyle sesleniyor;

Dağların karı erisin

Aksın suyu gelmesin

Annesinin ilk evladı

Sarı saçlı Fahrisin.

Hasibe Ramazanoğlu torunu Fatma Ener'e şöyle seslenmiştir;

Silifke'de bir katarım

Ya ben Borda ne tutarım

Mehmet benden şiir istemiş

Bu gece uyku satarım

Torunu Mehmet Muhtar Gücüm'e şöyle seslenmiştir;

Fatmam yanında olaydım

Annemden haber alaydım

şu yazdığım mektupların

Kâğıtçığı ben olaydım.

Torunu Fatma Ener'e şöyle seslenmiştir;

Pakizeciğim bizim için

Demez ağlar için için

Hulis hatırını kırma

Dört atanın hakkı için

Kızı Pakize hanıma şöyle seslenmiştir;

Yakın sana iki başı
Dayın kızı arkadaşı
Hulusiciğim Pakizenin
Akıtma gözünden yaşı

Adana kent merkezinde bulunan Atatürk parkında bir anıt yapılması için ihale açılmıştır. Bu Atatürk anıtı, heykeltıraş Ali Haydar Bara tarafından 1935 yılında yapılmıştır. Anıt, Adana'nın milli mücadeledeki konumunu yansıtan heykel gruplarından oluşmuştur. Bu anıtın açılışı Atatürk tarafından yapılmıştır. Atatürk Parkında ki bu heykelle ilgili duygu ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

Yollarda kışlayalım
Düşmanı taşlayalım
İşte Paşamın heykeli
Haydi Alkışlayalım
Kanadım olsa uçardım
Bende bir yol açardım
Heykelin etrafına
İnci mercan saçardım

Kayserili ün saldı
Bakın ne şöhet aldı
Heykel elli binle
Nuhnaci beyde kaldı

Kuvvet olsa mürdü
Atatürk'ü görürdü
Hasip zengin olsaydı
Yüz bin lira verirdi

Adana'da heykeli

Düşmana karşı eli
Heykeli seyredenler
Bin maşallah çekmeli
Durağı Çankaya'dır
Düşmanlara dayadır
Atatürk'ün heykeli
Müslüman'a payedir

Neler desem az sana
Cihan sana denk olmaz
Senin gibi bir evladı
Hiçbir ana doğurmaz

Girdin içinde kaldın
Avrupa'ya ün saldın
Yirmi dört saat içinde
Bursa'yı İzmir'i aldın

Binlerce bin bir kişi
Unuttu tuttuğu işi
Kanlı yaşlar döküyor
Yedisinden yetmiş

Ordu ile beraber durdun
Bozulmuş yuvalar kurdun
Atatürk Kalbimize
Kavuşmaz yaralar vurdun

Ordu ile birleşti
Düşman ile güleşti
Atatürk'ün sevgisi
Kalbimize yerleşti

Ecel gömleğini giydin
Gitmek için pek çok erdin
Biz bilmedik Atatürk
Yoksa sen methi miydin?

İçti ecel şerbetini
Kan ağlattı milletini
Atatürk makamına
Vekil etti İsmet'ini

Birleştiler girdiler

Gittiğini gördüler
Dönderdiğin dümeni
İnönü İsmet'e verdiler
Boşalmaz yerin dolsun
Düşmanın rengi solsun
İnönü İsmet Cumhur reisi

Uğurlu kademli olsun

Hasip seksene yanaştı
Ağzımın tadı kaçtı
Yaralı kalbiciğime
Atam yaralar açtı

Dünyaya gelen Gider
Buna da olmaz mı keder
Yaptığımı unutursak
Allah bizi kör eder

Kanadım olsa uçardım
Bende bir yol açardım
Gazinin tabutuna
İnci mercan saçardım

4 Mayıs 1938 günü Hatay sorununu çözmek için Adana'ya gelen Atatürk askeri törenlerin ardından yine Suphi Paşa konağında ağırlandı⁸. Suphi paşanın eşi Sıdıka Hanım Hasibe Ramazanoğlu'nun kardeşidir. Bu nedenle Hasibe Ramazanoğlu tüm bu konaklamalarda Suphi Paşa konağında bulunmuştur. Atatürk'ün bu ziyaretleri Hasibe Ramazanoğlu'nu çok etkilemiştir. Hasibe Ramazanoğlu Hatay'ın alınışını rüyasında görüyor. Bu durumu şöyle anlatıyor;

⁸ 15 Mart 1923'de Atatürk, 13 Ocak 1925 yılında ise Atatürk ve eşi latife Hanım, Suphi paşa, eşi Sıdıka Ramazanoğlu tarafından misafir edilmişlerdir.

Düşmanı yurttan kovdun

Kızıl kanlarda boğdun

Bu gece rüyamda Paşam

Güneş içinde doğdun

Beytullah'ta yatana

Unutur mu Türk kanı

Atatürk ayaklandı

Hiç verir mi Hatayı

Hasibe Ramazanoğlu Atatürk'ün ölümü üzerine olan duygu ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Bakınız ben ne oldum

Boşalmış iken doldum

Bu gece uykum kaçtı

Atama neler buldum

Bir güneştin soldun mu?

Boş yerlere doldun mu?

Her yere hükmederken

Hak emrini buldun mu?

Kollarını kaldırdı

Düşmanına saldırdı

Viran olmuş yerleri

Türklerle doldurdu

Atatürk'ü gördünüz mü?

Melül mahzun döndünüz mü?

Kattın geceyi gündüze

Uyku koymadın göze

Bu ramazan bayramı

Bayram değil Matem bize

Temizdi vicdanı kanı

Kan ağlattın cihanı

Atatürk bakıverse

Titreirdi düşmanı

O muhterem Vücudu

Yerlere gömdünüz mü?

Kalbime oklar saplandı

İçimde ateşler yandı

Amerika, Avrupa

Cenazeye toplandı

Gitti gelmez yerlere
Artık geçmez ellere

Atatürk'ün erliği
Sürecektir mahşere

Sendeki sağlam yürek
Oldu ulama direk
Emredersin Gazipaşa
Haki payene yüz süre

Hasibe Ramazanoğlu Adana ile ilgili bir çok konuda duygu ve düşüncelerini şiirleri aracılığıyla yansıtmıştır. Bu bağlamda Seyhan nehrine şöyle seslenir;

Dalga dalga nakışını,
Engin, yüksek yokuşunu,
Gözyaşlarım sanıyorum
Seyhan senin akışını.

Seyhan nehri yantlar;
Akan sular yorulur mu?
Düşmanlar üstümden geçiyor
Ağlanmaz da durulur mu?
Bu da benden sorulur mu?

Hasibe Ramazanoğlu söyler:
Uyuma gözüm, uyuma,
Kör olursun yuma yuma,
Uyumak zamanı geçti,
Vatan geldi uçuruma.

Kemal Satır, Gülek yaylasına bir arkadaşı ile gelmiş, arkadaşı Gülek yaylasını beğenmemiş, Hasibe Hatun durumu şöyle yorumlamıştır;

Zümrüt gibi yayılır
Gören gözler bayılır
Güleği beğenmeyen
İnsandan mı sayılır

Yaşasın doğuran ana
Koymuş seni meydana
İyi ki geldin doktor bey
Satır lazım ormana.

1936 yılında Adana'yı sel basmıştır. Hasibe Ramazanoğlu bu olayı şu şekilde anlatmıştır;

Kapandı koca ada	Dehşetli sel akıyor
Koşan var mı imdada	Binaları yıkıyor
Nuhun Tufanı koptu	El aman sedaları
Bu gece Adana'da	Semalara çıkıyor

Ferit Celal Güven Türk Sözü Gazetesi'nin sahibidir. Ramazanoğlu Aile'sinin yanında da bir dönem çalışmıştır. Gazetesinde Ramazanoğulları'nın aleyhine yazdığı yazıya Hasibe Ramazanoğlu şöyle bir şiir ile karşılık vermiştir;

Altın olmaz bakırdan
Git matbaada takırda
Deden Hacı Mehmet
Yatmaz mıydı ahırda

Gazeteci Reşat Enis Adanalıların aleyhinde yazı yazar, bunun üzerine Hasibe Ramazanoğlu yazıya tepki gösteriyor;

Adana'ya taşlar atan
Neresidir senin vatan
Reşat Enis o dediğin
Laflardan kendin utan

Bir asker kaçağını yakalamak isteyen görevli, kaçağa silahı çeker ve ateş eder. O sırada okuldan çıkan bir kız çocuğuna kurşun isabet eder. Kız çocuğu ölür. Ölen bu kız ise Adana'nın ileri gelen ailelerinden Emin Gökçenin yakınıdır. Hasibe Hatun, bu olayı şiirinde şöyle anlatır;

Ne arandım ne soruldum	Gömleciğim kanlı allı
Dersten çıktım yoruldum	Anacığim pek zavallı
Haber verin Anneciğime	Daha nasıl dayansın
Mektep önünde vurulduım	Babacığim aksakallı

Sarkımı âlemler duysun
Makamını mektep bulsun
Ben mektebin şehidiyim
Kefenimde kan bulunsun

Asker işin berhavayı
Neden dağıttın yuvamı
Ben mektebin şehidiyim
Müdür bey görsün davamı

Kaçak köşelere girdi
Kurşun günahsızca değdi
Silahını boşaltınca
Masum boynunu büktü.

Çamaşır yıkamanın çok zor olduğu dönemlerde, Gözne yaylasında çamaşırını yıkayan yabancı bir kadının durumunu şiirinde şöyle değerlendiriyor;

Oturmuş karı koca
Kazan kurmuş bir uca
Madamın çamaşırı
Dayanır mı tokaca

Mersin eşrafından Gürani Bey Gözne yaylasına çeşme yaptırmış. Ancak çeşme bakımsız kalarak kurumuş. Hasibe hatun şiirinde durumu şöyle anlatır;

Her gün camiye inersin
Hakka niyaz edersin
Çeşmelerin kurudu
Fahri Gürani neredesin?

Cumhuriyet yönetimini en önemli konularının başında gelen okuma yazma seferberliğini şiirinde şöyle anlatıyor;

Şimdi yazılar iri
Gazi paşa rehberi
Milleti pişiriyor
Kim sevmez böyle eri

Adana Belediye başkanı Turhan Cemal Beriker, büyük saat kulesine siren (canavar düdüğü) taktırıyor. Bunun üzerine Hasibe hatun şöyle diyor;

Denize balık dalsın

Dalsın dibinde kalsın
O saatin duduğunu
Çobanlara ver de çalsın

Belediye başkanı Turhan Cemal Beriker Adana'ya mezbahana yaptırıyor, bu et fiyatlarında artışa neden oluyor. Hasibe hanım bu durumu şöyle ifade ediyor;

Ette yüksek bir paha
Yalan değilim billahi
Fakir et yemeyince
Neye yarar mezbaha

Coşkunu göreyim mi?
Defteri süreyim mi?
İzin olursa Turhan Bey
Matbaya vereyim mi?

Şerbete korlar karı
Altına derler sarı
Bunu sana söyleyen
Yetmişinde bir karı

Yoktur elimde yazı
Yazamam ördeği kazı
Affedersin Turhan Bey
Ağrıtım başınız

Sonuç

Alan araştırma sonucunda, Hasibe Ramazanoğlu'nun âşıklık geleneğini uyguladığına dair bir bilgiye ulaşılmamıştır. Ancak doğaçlama şiir söyleme yeteneğine sahip olduğu özellikle vurgulanmış olup, halk edebiyatı kapsamında yer alan özelliklerde şiir söylediği görülmüştür.

Bazı şiirleri bilenen, ancak hayatı pek bilinmeyen Hasibe Ramazanoğlu'nun yaşamındaki bazı ayrıntılar bu bildiri ile ele alınmıştır. Bu bağlamda Adana'ya ait birçok tarihsel, sosyal ve kültürel olayın Hasibe Ramazanoğlu'nun şiirlerinde yer aldığı görülmüştür.

Bu çalışmada, Hasibe Ramazanoğlu'nun daha önce yayınlanmamış şiirleri Sıdika Hatun ve Zeki Nephane aracılığıyla ele alınmıştır. Böylece tüm şiirlerinde öne çıkan konular değerlendirilerek; Hasibe Ramazanoğlu'nun özellikle, ailesi, Atatürk, kurtuluş savaşı ve Adana ile ilgili şiirleri olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, Ramazanoğlu ailesinin yönetici, asker, din adamı gibi konularda yetiştirdiği kişilerin yanı sıra, Ozan Hasibe Ramazanoğlu'nu yetiştirmiş olması da önemlidir.

KAYNAK KİŞİ

Nephane, Mehmet Zeki, 1931, Mersin, Erkek Sanat Enstitüsü mezunu.

KAYNAKÇA

- Arı, B. (1998), *Adana'da Geçmişten Günümüze Âşıklık Geleneği-Karacaoğlan-* (1966, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana.
- Artun, E. (2011), *Çukurova Âşıklık Geleneğinde Kadın Âşıklar*. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_kadin_asiklar.pdf. (30 Ekim 2011).
- Çelik, K. (2000) "Milli Mücadele Yıllarında Adana ve Çevresi" S.108-122. *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne, Adana Köprübaşı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Turgut, O. (1995), *Adana Âşıklık Geleneği ve Yaşayan Adanalı Âşıklar*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Yavuz, N. (2003), *Anadolu'da Beylikler Dönemi-Siyasi Tarih ve Kültür*, Ankara
www.Ramazanogullari.com (30.10.2011).

[www.panoramio.com\(http://www.google.com.tr/imgres?q=ramazanoğlu+konağı&um=1&hl=tr&sa=N&biw=997&bih=597&tbn=isch&tbnid=UIUCLOBXMu\)](http://www.panoramio.com/http://www.google.com.tr/imgres?q=ramazanoğlu+konağı&um=1&hl=tr&sa=N&biw=997&bih=597&tbn=isch&tbnid=UIUCLOBXMu)
(21.02.2012).